

SCHAKT FÖR FIBER I SVÄRTINGE

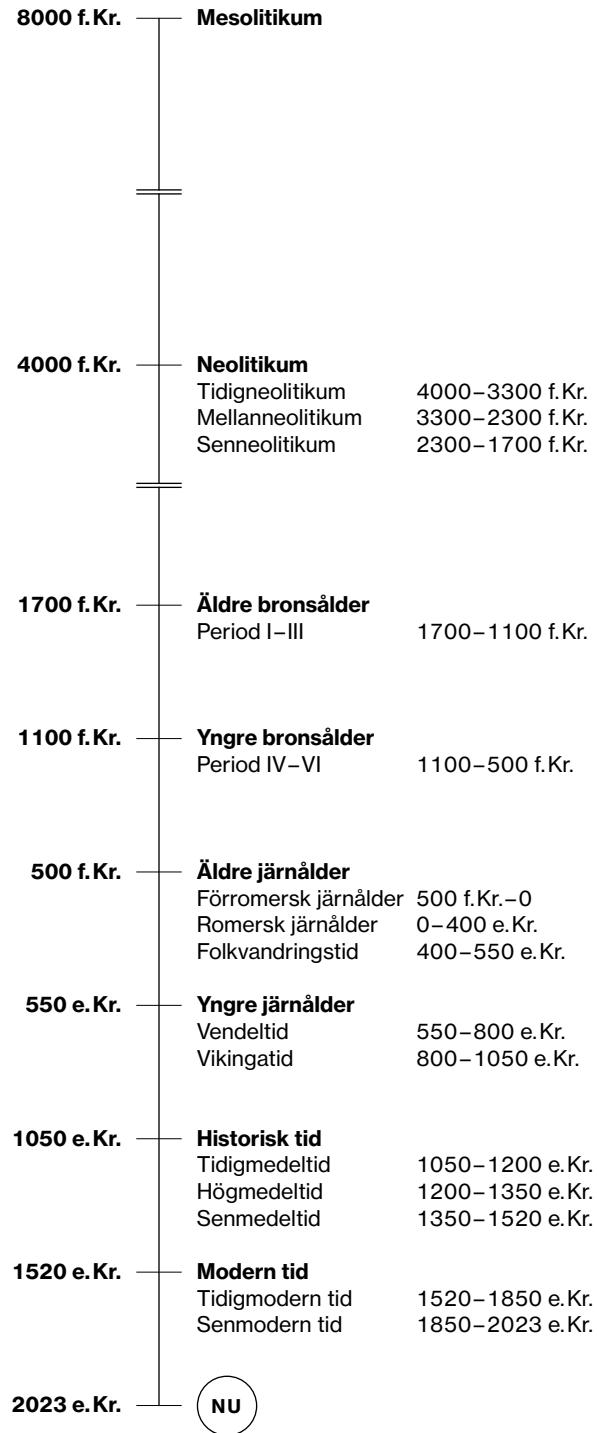
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

**Fornlämning L2009:5634 och L2009:5830
Östra Eneby 6:49, 9:24 och 9:48
Norrköpings socken
Norrköpings kommun
Östergötlands län
Östergötland**

Av LISA HARTZELL

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Schakt för fiber i Svärtinge

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2009:5634 och L2009:5830

Östra Eneby 6:49, 9:24 och 9:48

Norrköpings socken

Norrköpings kommun

Östergötlands län

Östergötland

Av LISA HARTZELL

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2023

OMSLAG

Schakt 2 vid L2009:5634. Foto Sigourney Nina Navarro från norr.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 979397.

ISBN 978-91-8041-151-6

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning.	5
Ärendet.	6
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Natur och topografi.	7
Fornlämningsmiljö	7
Tidigare undersökningar	8
Målsättning, metod och genomförande	9
Undersökningsresultat	10
Lokal 1 – Svarvartorpet	10
Lokal 2 – Kullbacken	12
Tolkning och utvärdering	14
Referenser	14
Litteratur.	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Bilagor	16
Bilaga 1. Schakttabell	16

Figur 1. Lokal 1 och 2 markerade med varsin ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Östra Eneby 6:49, 9:24 och 9:48 i Svärtinge, Norrköpings kommun, Östergötland. Undersökningen föranleddes av att fiberanslutningar skulle göras i området Knivberga-Hillerstad.

Kabelschakten berörde lämningarna L2009:5634, ett gravfält, och L2009:5830, ett område med stensättningsliknande lämningar. Sammanlagt utfördes schaktningsövervakning inom en cirka 130 meter lång sträcka. Undersökningens syfte var att i första hand tillse att fornlämning berördes i så liten utsträckning som möjligt, samt att dokumentera och om möjligt datera de lämningar som framkom.

Fältarbetet utfördes den 30 juni och 13 augusti 2020, efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län. Nodra AB bekostade undersökningen. Inget av antikvariskt intresse framkom.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Östra Eneby 6:49, 9:24 och 9:48 i Svärtinge, Norrköpings kommun, Östergötland. Lämningarna som berördes av undersökningen var gravfältet L2009:5634 och ett område med stensättningsliknande lämningar, L2009:5830. Fältarbetet genomfördes den 30 juni vid L2009:5830 och den 13 augusti vid L2009:5634. Anledningen till förundersökningen var att Nodra AB skulle ansluta ytterligare fastigheter till sitt fibernätverk och därför schakta cirka 8 200 meter för optokabel. Länsstyrelsen i Östergötlands län utsåg KM till undersökare genom direktval (dnr 431-9487-2019). Nodra AB bekostade förundersökningen. Projektledare var Mattias Johansson och rapportförfattare var Lisa Hartzell.

Ärendet

I sin ansökan om tillstånd hos Länsstyrelsen, daterad 2019-06-26, angav Nodra AB att lämningarna L2009:5165, L2009:5719, L2009:5595, L2009:5830 och L2009:5737 berördes av kabelschakten. Länsstyrelsens beslut (beslutsdatum 2019-09-09) avsåg således schaktningsövervakning vid dessa lämningar (tabell 1).

I november 2019 meddelades KM att Nodra AB hade gjort förändringar i sina planer för fiberdragningen, vilket innebar att lämningarna L2009:5165, L2009:5719, L2009:5595 och L2009:5737 inte längre berördes av kabelschakten. Samtidigt tillkom lämningen L2009:5634 (tabell 1). KM meddelade detta till Länsstyrelsen, som inte hade några invändningar.

Schaktningsövervakning genomfördes därför endast vid två lämningar, L2009:5634 och L2009:5830, och rapporten berör endast dessa. De kallas fortsättningsvis lokal 1 och 2 i denna rapport. Fältarbetet skedde den 30 juni och 13 augusti 2020.

Tabell 1. Berörda lämningar.

Lämningsnr	RAÄ-nr	Antikvarisk bedömning	Typ	Undersökt	Kommentar
L2009:5165	Östra Eneby 151:1	Möjlig fornlämning	Boplats (skärvstensförekomst)	Nej	Utgick p.g.a. förändringar i Nodras planer.
L2009:5719	Östra Eneby 151:2	Möjlig fornlämning	Skärvstenshög	Nej	Utgick p.g.a. förändringar i Nodras planer.
L2009:5737	Östra Eneby 157:1	Fornlämning	Stensättning	Nej	Utgick p.g.a. förändringar i Nodras planer.
L2009:5595	Östra Eneby 61:1	Fornlämning	Gravfält	Nej	Utgick p.g.a. förändringar i Nodras planer.
L2009:5830	Östra Eneby 130:1	Möjlig fornlämning	Fornlämningsliknande lämning (område med stensättningsliknande lämningar)	Ja, lokal 1	–
L2009:5634	Östra Eneby 59:1	Fornlämning	Gravfält Kullbacken	Ja, lokal 2	Tillkom p.g.a. förändringar i Nodras planer.

Topografi och fornlämningsmiljö

Natur och topografi

Det aktuella undersökningsområdet ligger i ett flackt, delvis skogbevuxet område som omges av ett jordbrukslandskap i öster och Glan i väster. I sydöst ligger Norrköpings stad och längre österut löper Norrköpingsåsen i sydöst–nordvästlig riktning. Längs med åsen återfinns många lämningar från förhistorisk och historisk tid, däribland det välkända boplotsområdet Pryssgården i utkanten av Norrköping och hållristningsområdet Himmelstalund.

Området som var aktuellt för schaktningsövervakning vid lokal 1, Svarvartorpet, utgörs av ett bebyggt fritidshusområde vilket angränsar till skogsmark på en flack moränrygg där den möjliga fornlämningen L2009:5830 är belägen. Närområdet innefattar moderna vägbankar och pumphus till den lokala bebyggelsen. Vid besiktningen av området framstod ytan som berördes av kabelnedläggning som kraftigt påverkad av anläggningsarbete i samband med konstruktion av befintligt vägsystem, pumphus, el, vatten och avlopp.

Området som skulle schaktningsövervakas vid lokal 2 utgörs av hagmark som i norr gränsade mot skogsmark. Gravfältet L2009:5634, kallat Kullbacken, är beläget på krön och sluttningar av flacka moränryggar och delvis igenplanterat med skog. I närheten finns även småhusbebyggelse.

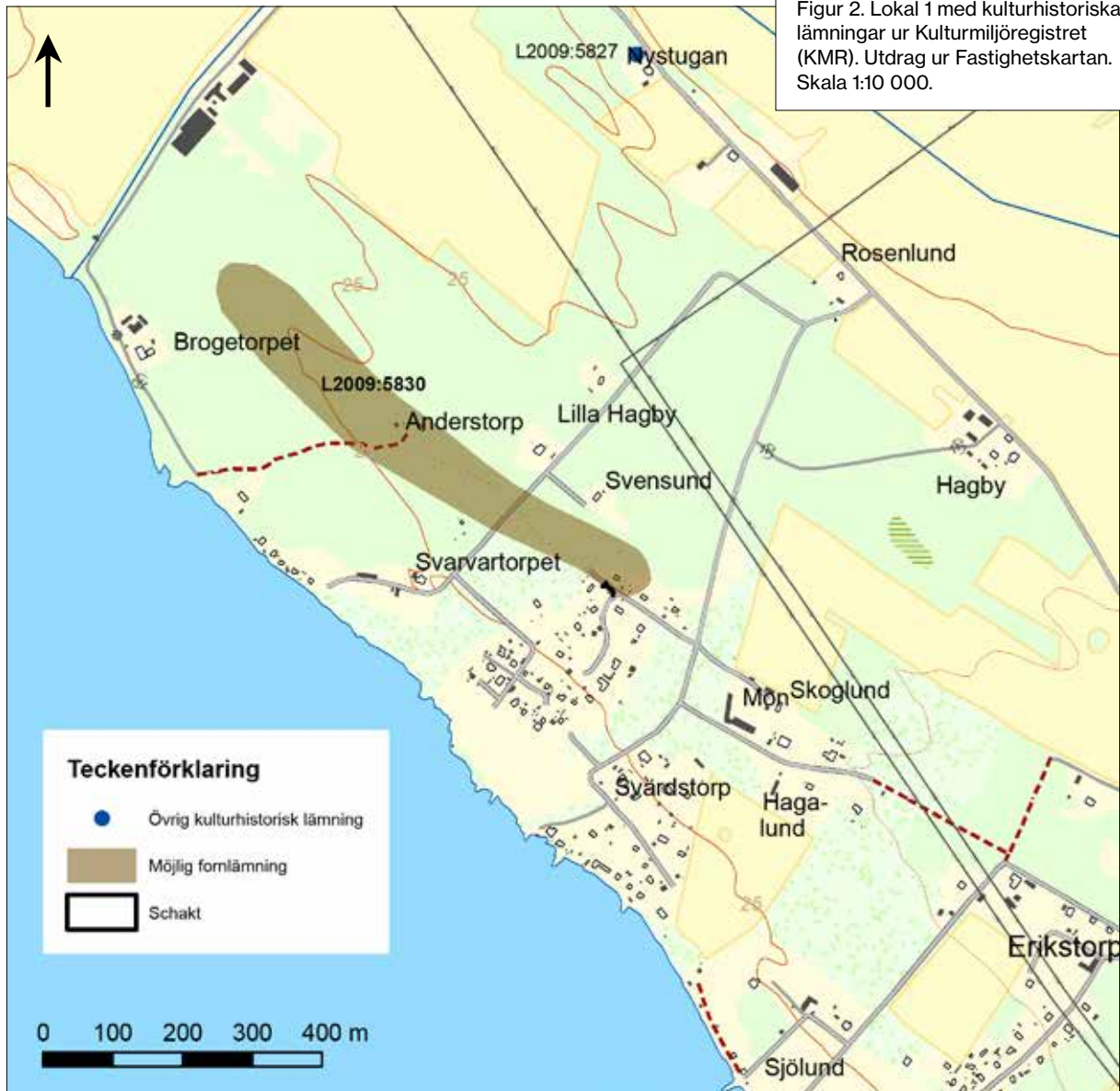
Fornlämningsmiljö

Längs med Norrköpingsåsen i öster har ett riksintresseområde blivit utpekad på grund av den rika fornlämningsmiljön. Riksintresseområde E53 (Ringstad-Grimstad) utgörs av omgivningarna runt Ringstad där det finns höga kulturvärden i form av grav- och boplatslämningar från järnålder och medeltid.

Områdena runt de aktuella lokalerna har dock endast ett fåtal registrerade lämningar. Lokal 1 vid Svarvartorpet utgörs av den möjliga fornlämningen L2009:5830, registrerad som fornlämningsliknande lämning (figur 2). Den består av ett område med möjliga stensättningar, cirka 750 × 100 meter stort i nordväst–sydöstlig riktning. Enligt Kulturmiljöregistret (KMR) kan lämningarna sannolikt vara röjningsrösen, men även flacka stensättningar kan finnas där. Cirka 600 meter nordöst om L2009:5830 finns en stensättningsliknande lämning, L2009:5827. I övrigt saknas registrerade fornlämningar i närområdet.

Lokal 2 utgörs av gravfältet Kullbacken, L2009:5634 (figur 3). Gravfältet är enligt KMR cirka 300 × 70–230 meter stort och består av omkring 155 gravar, varav fem högar, cirka 144 runda stensättningar, en kvadratisk stensättning och fyra treuddar. Inom gravfältet finns också en hålväg, L2009:5633.

Omkring 200 meter söder om gravfältet Kullbacken ligger ytterligare ett gravfält, L2009:5595, som består av cirka fyrtio gravar. Mellan dessa båda gravfält finns en stensättning, L2009:6424, samt två möjliga stensättningar, L2009:5594 och L2009:6425, registrerade som fornlämningsliknande lämningar. Fornlämningarna i närområdet utgörs alltså främst av järnåldersgravar. I övrigt saknas registrerade lämningar i närheten.

Figur 2. Lokal 1 med kulturhistoriska lämningar ur Kulturmiljöregistret (KMR). Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Tidigare undersökningar

KM har tidigare utfört en schaktningsövervakning som berörde sträckor vid både lokal 1, Svarvartorpet, och lokal 2, Kullbacken. Vid Kullbacken grävdes ett schakt i nordväst-sydöstlig riktning sydväst om gravfältet. Inga fornlämningar påträffades. Vid Svarvartorpet grävdes ett schakt i nordväst-sydöstlig riktning inom lämningens centrala del. Tvåstensamlingar påträffades, vilka tolkades som äldre röjningsrösen (Carlsson 2018:17–20).

Länstyrelsen i Östergötlands län inventerade gravfältet Kullbacken för stormskador efter stormen Gudrun 2005. Inga stormskador observerades då (*Stormskadeinventering av forn- och kulturlämningar i Östergötlands län 2005:25*).

Målsättning, metod och genomförande

Syftet med undersökningen var i första hand att tillse att fornlämning berördes i så liten omfattning som möjligt. De fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktningen skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Schakten grävdes i samråd med ansvarig maskinist med smal skopa längs anvisad sträcka. Därefter dokumenterades schakten med text och foto samt mättes in med RTK-GPS.

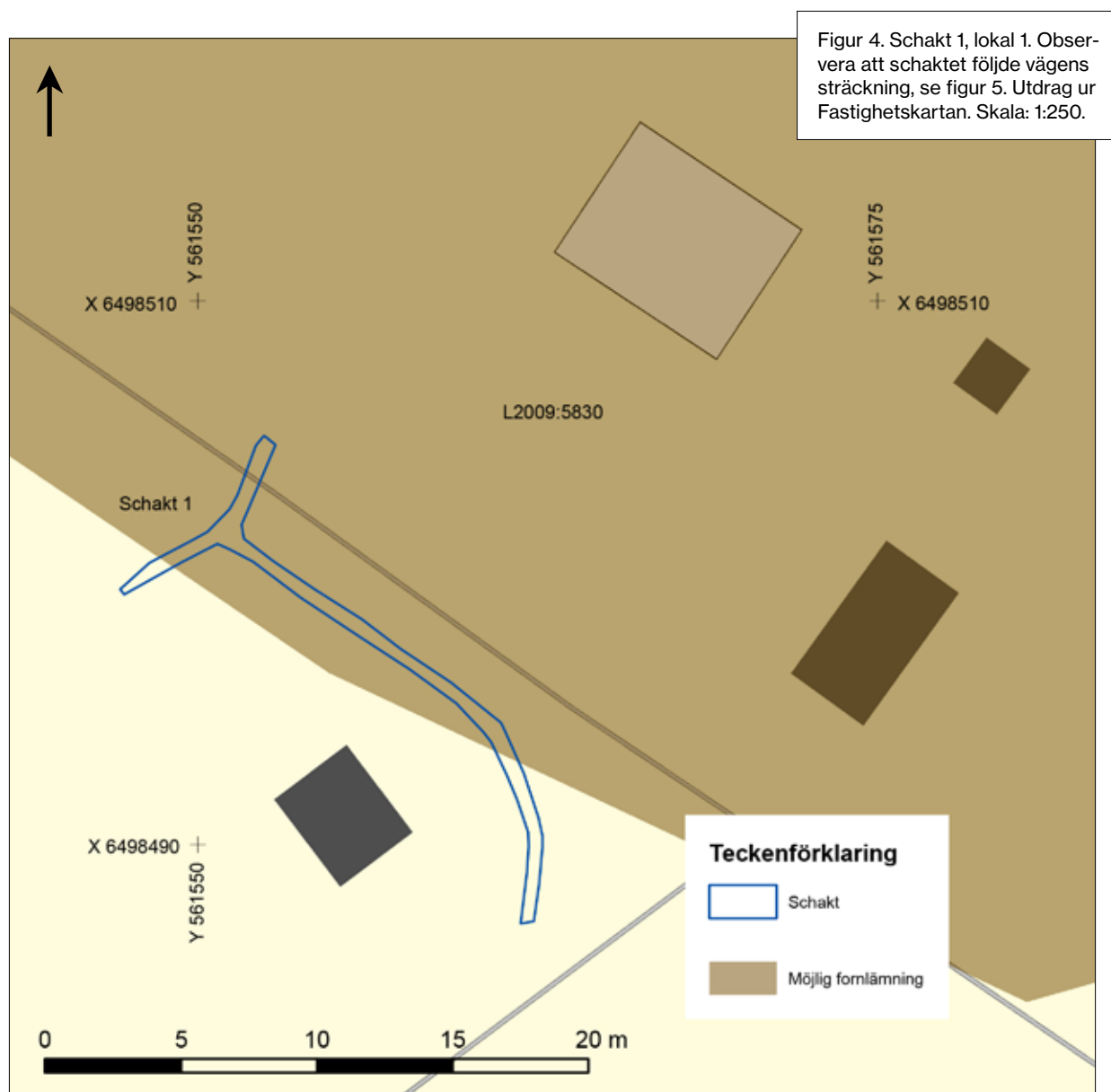
Undersökningsresultat

Lokal 1 – Svarvartorpet

Ett sammanhängande T-format schakt om sammanlagt cirka 28 meter (schakt 1) öppnades upp i den sydvästra utkanten av den i KMR registrerade utbredningen för L2009:5830. Schaktet var cirka 0,45–0,55 meter djupt och 0,35–0,50 meter brett (figur 3). Den norra delen skar genom en modern vägbank och schaktet löpte därefter söderut längs samma vägbank.

Fyllningen bestod, utöver vägbankens uppbyggnad, av cirka 0,1 meter tjock torv, och därunder av påförda/omrörda massor, cirka 0,45 meter tjocka, bestående av silt, grus och lera. I schaktets nordvästra del utgjordes fyllningen av 0,1 meter torv, samt 0,3–0,4 meter tjock sandig silt. Undergrunden för hela schaktet utgjordes av gulaktig lera.

Inget av antikvariskt värde framkom.

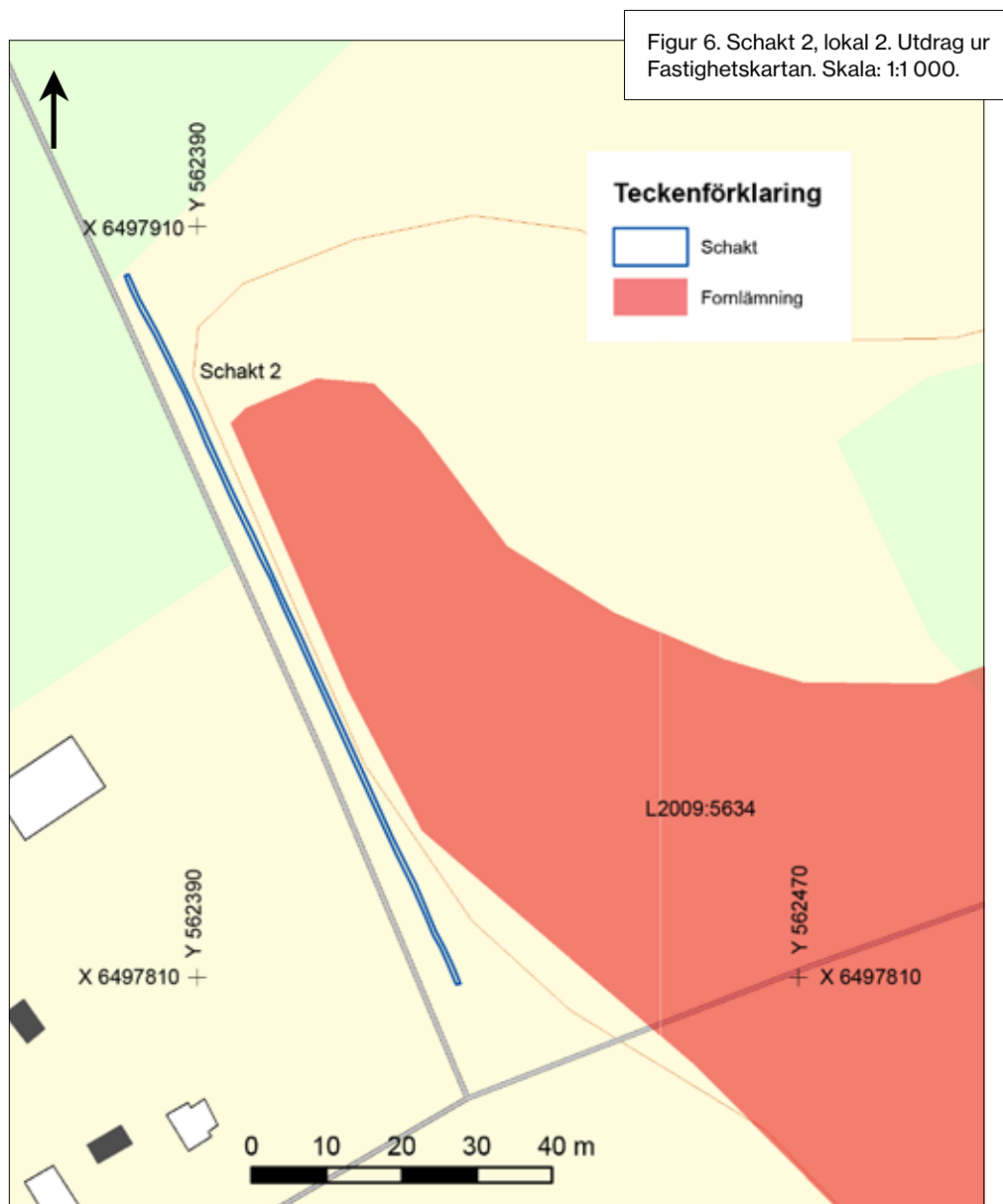
Figur 5. Schakt 1 från väster.
Foto Jon Lundin.

Lokal 2 – Kullbacken

Ett 104 meter långt schakt (schakt 2) drogs i nordnordväst–sydsydöstlig riktning längs med vägbanan, direkt utanför den västra begränsningen av gravfältet L2009:5634 enligt dess utbredning i KMR. Schaktet var 0,50–0,55 meter brett och 0,55 meter djupt (figur 4). Direkt öster om schaktet fanns stängsel till en hästhage. Ett rör för dränering observerades i norra änden av den västra profilväggen.

Fyllningen bestod av moderna massor. Från schaktets norra ände och 7 meter söderut fanns grå makadam överst, vilket tolkas som fyllnadsmassor för dräneringsröret. Därunder kom rödbrun siltblandad sand med grus och ett stenar, 0,08–0,11 meter stora. Undergrunden utgjordes av ljusbrun siltblandad sand. I resterande del av schaktet utgjordes den översta delen av grästorv, 0,08–0,17 meter tjock. Därunder kom rödbrun siltblandad sand med grus och stenar, 0,08–0,11 meter stora. Undergrunden observerades fläckvis i schaktbotten, och bestod av ljusbrun siltblandad sand.

Inget av antikvariskt värde framkom.

Figur 7. Schakt 2 från söder.
Foto Sigourney Nina Navarro.

Tolkning och utvärdering

Schaktningsövervakningen skedde inom två områden, dels i den sydvästra utkanten av den möjliga fornlämningen L2009:5830 (lokal 1), dels direkt utanför den registrerade utbredningen av gravfältet L2009:5634 (lokal 2). På båda lokalerna lades schakten längs befintliga vägar och endast omrörda eller påförda massor påträffades i schakten. Inget av antikvariskt värde framkom. Resultatet är knappast oväntat med tanke på schaktens placering i förhållande till lämningarna samt närheten till vägbanan.

Förändringarna i antalet berörda lämningar medförde en mindre arkeologisk insats jämfört med den som ursprungligen planerades.

Referenser

Litteratur

- Carlsson, T. 2018. *En nyupptäckt boplats och en grav mellan Ringstad och Svärtinge*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Fornlämning Östra Eneby 112:1. Östra Eneby 6:49, 8:1, 9:1 och 9:35. Östra Eneby socken. Norrköpings kommun. Östergötlands län. Östergötland. Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2018:63.
- Stormskadeinventering av forn- och kulturlämningar i Östergötlands län 2005*. Länsstyrelsen Östergötland rapport 2005:18.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KMI9104
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-9487-2019, 2019-09-09
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202300625
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	30 juni och 13 augusti 2020
<i>Personal:</i>	Mattias Johansson (projektledare) Jon Lundin Sigourney Nina Navarro Lisa Hartzell
<i>Landskap:</i>	Östergötland
<i>Län:</i>	Östergötland
<i>Kommun:</i>	Norrköping
<i>Socken:</i>	Norrköping
<i>Fastighet:</i>	Östra Eneby 6:49, 9:24 och 9:48
<i>Fornlämning:</i>	L2009:5634 och L2009:5830
<i>Koordinater:</i>	X 6497810-6498505 / Y 561545-562425
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Lokal	Schakt	Markslag	Längd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Anläggningar	Undergrund
1	1	Fritidshusområde, stor påverkan av markarbeten	28	0,35–0,50	15	–	Gulaktig lera
2	2	Hagmark intill väg	104	0,55	59	–	Ljusbrun siltig sand